

PARK KRAJOBRAZOWY „MIERZEJA WIŚLANA”

Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych

Wydmy nadmorskie

Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” położony jest w części Mierzei Wiślanej na terenie dwóch gmin: Krynica Morska i Sztutowo w powiecie nowodworskim i obejmuje najbardziej wysuniętą na wschód część polskiego wybrzeża, aż po granicę z Obwodem Kaliningradzkim. Powierzchnia Parku wynosi 4 410 ha, natomiast powierzchnia otuliny, zabezpieczającej go przed wpływem szkodliwych czynników 22 703 ha i stanowi ją pozostała część Mierzei (do ujścia Przekopu Wisły) wraz z przylegającymi do niej Żuławami Wiślانymi aż po rzekę Szkarpawę (gmina Sztutowo i znaczna część gminy Stegna).

Mierzeja Wiślana to wąski układ wałów wydmych o zmiennej wysokości, znacznych deniwelacjach i ogólnym kształcie szerokiego łuku ciągnącego się od Sopotu na zachodzie do Półwyspu Sambijskiego na wschodzie (razem ponad 100 km). Szerokość Mierzei waha się od ok. 500 m w okolicach Krynicy Morskiej do ok. 2,5 km w pobliżu Stegny. Najwyższe wzniesienie to Wielbłądzi Garb (49,5 m n.p.m.), który uchodzi za najwyższą ustabilizowaną wydmy europejską i drugą pod względem wysokości wydmy w Polsce. Mierzeja Wiślana jest efektem twórczej pracy prądów i fal morskich oraz działalności wiatrów (procesów eolicznych). Jej geneza wiąże się ściśle z akumulacją materiału piaszczystego – we wczesnych stadiach rozwoju Mierzei materiał ten wyłonił się ponad powierzchnię wody w postaci ławicy z łańcuchem wysepek, które zostały później połączone w jedną całość, tworząc wąski półwysep i odcinając stopniowo akwen Zalewu Wiślانego od wód Zatoki Gdańskiej. Współcześnie cały obszar starych wydmy pokryty jest lasem, dzięki któremu zostały one unieruchomione.

Żuławy Wiślane – kraina na wodzie

W krajobrazie nadzatkowym Mierzei Wiślanej można wyróżnić trzy strefy:

- strefę piaszczystej plaży nadmorskiej o średniej szerokości ok. 70 m,
- zwykle wąską strefę przedwydmia i wydmy przedniej (białej),
- strefę wydmy szarych (pagórków wydmych) pokrytych murawą oraz wydmy brunatnych porośniętych lasami.

Ze względu na dynamiczną rzeźbę ciągów wydmych bardzo zróżnicowane są utwory czwartorzędowe, przede wszystkim pokrywa glebowa – od plaż i wydmy białych pozbawionych gleby i pokrytych wyłącznie piaskiem, poprzez luźne arenosole wydmy szarych aż po gleby bielcowe pod drzewostanami sosnowymi i żyzne gleby w enklawach lasów liściastych, miejscami z cechami oglejenia. Na uwagę zasługują również współczesne procesy w obrębie samego pasa wybrzeża nadzatkowego

– w zachodniej części Mierzei (otulina Parku) zaznacza się wyraźny, niszczący wpływ abrazji, w części wschodniej dominuje akumulacja piasku morskiego.

Mierzeja Wiślana w obrębie PKMW i jego otuliny jest terenem bezodpływowym – brak tu cieków wodnych, a istniejące śródleśne oczka wodne w zagłębieniach międzywydmowych mają tendencję do przekształcania się w torfowiska przejściowe.

W skład Parku wchodzi też częściowo Żuławy Wiślane – delta największej polskiej rzeki. Jest to forma o trójkątnym kształcie, z wierzchołkiem skierowanym na południe; jest to również najniższy położony region w Polsce – około 28% powierzchni zajmują tereny depresyjne. Od wieków krajobraz Żuław współtworzy człowiek – już w końcu XII w. rozpoczęto systematyczne osuszanie tego terenu. Współczesne Żuławy to bezleśna, prawie płaska powierzchnia, pocięta licznymi, regularnymi kanałami. Lokalnie spotyka się tutaj sztucznie usypane wzniesienia (tzw. terpy), zajęte zazwyczaj przez zabudowania gospodarcze, a w zachodniej części otuliny również wyniesienia pochodzenia naturalnego. Ze względu na wysoką żyzność gleb powstałych z osadów nanoszonych przez system deltowy Wisły obszar Żuław Wiślanych jest intensywnie użytkowany rolniczo. Hydrologicznie cały obszar Żuław odwadniany jest przez ramiona delty Wisły oraz sieć kanałów melioracyjnych, charakteryzujących się bardzo powolnym przepływem wody i regulacją jej poziomu przez urządzenia hydrotechniczne. W wielu kanałach stwierdza się nieznaczne zasolenie wody.

Mikołajek nadmorski

Flora naczyniowa PKMW i jego otuliny jest dość bogata i obejmuje około 800 taksonów (ok. 27% flory całego kraju), brioflora – ponad 60 gatunków, biota grzybów i porostów – ponad 250 gatunków. We wszystkich grupach systematycznych występuje szereg elementów rzadkich i zagrożonych (np. we florze naczyniowej ponad 100 gatunków z czerwonej listy Pomorza Gdańskiego). Do najcenniejszych przedstawicieli należą m.in. mikołajek nadmorski, lnica wonna, grzybieńczyk wodny, podgrzybek pasożytniczy, sromotnik fiołkowy, płucnica niwalna.

Charakterystyczną cechą środowiska przyrodniczego Parku jest strefowy układ siedlisk przyrodniczych i towarzyszących im zbiorowisk roślinnych, ściśle związany z geologicznymi właściwościami Mierzei Wiślanej. Są to (patrząc od strony wybrzeża morskiego): kidzina, pas piaszczystej plaży, przedwydmie, wydma biała, wydma szara, pas zalesień na wydmach brunatnych (w tym płyty brzeziny bagiennej, grądów, a nawet olsów), wilgotne zagłębienia

Widłak jałowcowaty

międzywydmowe (zajęte przeważnie przez torfowiska przejściowe lub wysokie zdegradowane), szuwały nad Zalewem Wiślany, Zalew Wiślany.

Głównym elementem przyrody Parku są lasy, które stanowią około 80% jego powierzchni i są efektem działalności człowieka. Już około 5 000 lat temu obszar ten porastały lasy liściaste (grądy) i mieszane z przewagą dębu, a na zachód od Sztutowa liczniej występowały lasy iglaste. W XVIII w. Mierzeję odlesiono, co uruchomiło piaski wydmowe i spowodowało konieczność wprowadzenia zastępczych drzewostanów ochronnych. Podstawowym gatunkiem lasotwórczym jest tutaj sosna zwyczajna. Aktualnie trwa przebudowa niezgodnych z siedliskiem drzewostanów sosnowych w kierunku lasów mieszanych. Na terenie PKMW bażynowe bory nadmorskie występują w postaci kadłubowej, pozbawionej ich najważniejszego elementu – bażyny czarnej (*Empetrum nigrum*), która występuje tutaj niezwykle rzadko.

Kormoran czarny

Obszar PKMW to przede wszystkim królestwo awifauny (234 gatunki ptaków, wśród nich 220 objętych ochroną). Mierzeja Wiślana jest ważnym punktem na trasie europejskich wędrówek ptaków oraz unikalną ostoją lęgową wielu ptaków wodno-błotnych (szuwały nadzalewowe, ujście Wisły), a przyległe Żuławy oprócz dogodnych lęgowisk oferują ptakom także miejsca odpoczynku i zimowania. Odnotowano tu również 40 gatunków ssaków (19 chronionych), 8 gatunków płazów i 5 gatunków gadów; liczba gatunków bezkręgowców nie jest jeszcze dokładnie znana. Najcenniejsi przedstawiciele fauny to: bielik, ohar, zmieraczki płazowy i zalewowy.

Myszołów włochaty

Brodźce śniade

W ramach ustawowej ochrony przyrody na terenie PKMW i jego otuliny utworzono 3 rezerwy przyrody: „Mewia Łacha”, „Kąty Rybackie”, „Buki Mierzei Wiślanej”, 1 użytek ekologiczny – „Krynicki starodrzew” i 7 pomników przyrody.

Na terenie Parku znajduje się pięć obszarów Natura 2000, w tym trzy obszary specjalnej ochrony ptaków: „Zalew Wiślany” (PLB280010), „Ujście Wisły” (PLB220004), „Dolina Dolnej Wisły” (PLB040003) oraz dwa obszary specjalnej ochrony siedlisk: „Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana” (PLH28000), „Ostoja w Ujściu Wisły” (PLH22004).

Zabytkowa chata rybacka w Jantarze

Najdawniejsze ślady osadnictwa na terenie PKMW i jego otuliny pochodzą z epoki brązu. Mierzeja Wiślana z powodu swojej izolacji była zawsze terenem przygranicznym. Przed przybyciem Krzyżaków tereny te zamieszkiwały plemiona Prusów i Pomorzan, niestety dzisiejszy stan wiedzy o ich kulturze i obrzędowości jest bardzo fragmentaryczny. Niewiele zachowało się również śladów średniowiecznego osadnictwa. Dopiero czasy pruskie pozostawiły bogatą spuściznę architektoniczną. Wiele obiektów zabytkowych (w rejestrze zabytków Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gdańsku jest ich 50) to prawdziwe „perełki” w skali regionu i Polski. Są to m.in.:

- domy podcieniowe z budynkami gospodarczymi i zielenią przydomową, zagrody holenderskie, domy rybackie i letniskowe, domy wiejskie powstałe w tradycyjnych formach w II poł. XVIII w., na przestrzeni XIX i pocz. XX wieku oraz architektura kurortowa Krynicy Morskiej,
- zabytki techniki: mosty drogowe, obiekty hydrotechniczne, jak np. wciąż czynne zwodzone mosty w Rybinie, Sztutowie (most Pancernych); swoisty skansen techniczny – służa w Gdańskiej Głowie, zbudowana u schyłku XIX w. w związku z Przekopem Wisły w Mikońszewie,
- kolejka wąskotorowa i jedyny w Polsce czynny most obrotowy kolejki w Rybinie,
- architektura sakralna, z najbardziej znanym obiektem – kościołem w Stegnie, zbudowanym na miejscu gotyckiej świątyni w latach 1681–1683.

II wojna światowa przyniosła ze sobą wielkie ruchy migracyjne ludności oraz działania wojenne, których pozostałości istnieją po dzień dzisiejszy. W 1939 roku Niemcy utworzyli w Sztutowie obóz koncentracyjny, który w 1944 funkcjonował jako obóz masowej zagłady. Dziś większość zachowanych budynków obozu zajmuje **Muzeum Stutthof w Sztutowie**. Możemy tu zobaczyć m.in. wartownię, budynek komendantury, garaże i magazyny, część baraków z lazaretem, komorę gazową, krematorium, willę komendanta, budynek psiarni, hale fabryczne i kuchnię.

Nadmorskie położenie, szerokie, piaszczyste plaże, czyste powietrze, swoisty klimat (największe usłonecznienie na polskim wybrzeżu) oraz interesujący świat przyrody i ciekawa historia, przyciągają corocznie na teren Parku rzesze turystów polskich i zagranicznych. Na potrzeby turystyki wytyczono 4 ścieżki przyrodnicze: w Mikońszewie, Stegnie, Piaskach i Kątach Rybackich, szlaki piesze: „**Bursztynowy**” i „**Nadwiślański**”, ścieżki rowerowe m.in. **Transgraniczny Szlak Rowerowy** wokół Zalewu Wiślanego R64, szlaki konne, szlaki nordic walking, które umożliwiają poznawanie walorów regionu.

Wierzba – symbol Żuław Wiślanych

Pracownicy PKMW oprócz pracy badawczej prowadzą też szereg działań z zakresu edukacji ekologicznej, których adresatami jest młodzież w wieku szkolnym oraz dorośli. Do stałych punktów należą prelekcje i warsztaty terenowe o różnej tematyce związanej z przyrodą Parku i jej ochroną. Mieszkańcy chętnie uczestniczą w różnych akcjach, np. w dokarmianiu zwierząt, „Sprzątaniu Świata”, ochronie czynnej w Parku np. przy tworzeniu zadrzewień śródpolnych i opiece nad nimi oraz imprezach plenerowych.

WARTO ZOBACZYĆ:

Obiekty przyrodnicze:

- rezerваты przyrody: „Mewia Łacha” i „Kąty Rybackie”
- projektowane rezerваты przyrody: „Mikołajkowe wydmy” i „Moczary”
- brzeg klifowy nad Zalewem Wiślanym w Piaskach

Obiekty historyczne:

- Muzeum Stutthof w Sztutowie

Obiekty architektoniczne i hydrotechniczne:

- latarnia morska w Krynicy Morskiej
- kościół w Steganie
- układ ruralistyczny wsi Drewnica i Żuławki wraz z zachowanymi domami podcieniowymi i zabudową gospodarczą typu holenderskiego
- polder i wały przeciwpowodziowe w Przebrnie
- kamienie graniczne Wolnego Miasta Gdańska w Przebrnie
- śluza Gdańska Głowa

Inne:

- punkt widokowy na Wielbłądziej Górze
- Muzeum Zalewu Wiślanego w Kątach Rybackich
- Muzeum Bursztynu w Steganie

fot.: W. Woch, tekst: J. Bulak i S. Nowakowski

Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych

76-200 Słupsk, ul. Szarych Szeregów 14
tel./fax: 59 842 98 29, 59 841 33 77

e-mail: biuro@pomorskieparki.pl

www.pomorskieparki.pl

Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana”

ul. Gdańska 2, 82-103 Stegna

tel./fax 55 247 71 06

www.parkmierzeja.pl

pkmw@pomorskieparki.pl

Dofinansowano ze środków:

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ W GDAŃSKU